

Kruyt, Alb. C. 1929. Raadsels en de dooden. *Feestbundel uitgegeven door het Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen bij gelegenheid van zijn 150-jarig bestaan 1778–1928*, volume 1, 383–392.
Weltevreden: G. Kolff.

FEESTBUNDEL

UITGEGEVEN DOOR HET
KONINKLIJK BATAVIAASCH GENOOTSCHAP
VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

BIJ GELEGENHEID VAN ZIJN
150 JARIG BESTAAN
1778 - 1928

Deel I

1929
G. KOLFF & Co. — WELTEVREDEN

Raadsels en de Dooden

door

DR. ALB. C. KRUYT

In ons werk over de Bare'e sprekende Toradja's van Midden Celebes (II, 254 — 55, III, 370 — 374), hebben Dr. N. ADRIANI en ik uitvoerig geschreven over het opgeven en oplossen van raadsels bij de West-Toradjagroep. Wij kunnen daar zien, dat het opgeven van raadsels bij deze menschen in nauw verband staat met den rijstbouw, want alleen gedurende den tijd, dat de vrucht van de rijst uitkomt, mag men zich met dit vermaak bezig houden. Zoodra de rijst rijp is, en men tot het snijden er van overgaat, moet men met raadsels opgeven ophouden.

Dat slechts een bepaalde tijd voor het opgeven van raadsels is aangewezen, doet al aanstonds vermoeden, dat een magisch verband gedacht wordt te bestaan tusschen dit tijdverdrijf en het uitkomen van de rijst. Vaak toch tracht de natuurmensch de werking der natuur te bevorderen door handelingen, die analoog zijn aan hetgeen van haar verwacht wordt: zooals de oplossing op het raadsel volgt, daaruit voortkomt, zoo zal ook de natuur de rijstaar met haar korrels uit de plant doen voortkomen. Dit verband is voor den natuurmensch heel duidelijk.

Bij de Oost-Toradjagroep echter houdt het opgeven van raadsels niet rechtstreeks verband met den landbouw. Hier vermaakt men zich alleen met het opgeven van raadsels gedurende den tijd, dat men de wacht houdt bij een lijk, en wel bij dat van een aanzienlijke, want de gewone man wordt spoedig onder den grond gestopt als hij gestorven is. Het lijk van een voornaam persoon, iemand uit den adel, bleef eertijds twee of drie nachten boven aarde staan, want er moest met de begrafenis worden gewacht tot de veraf wonende familieleden waren aangekomen. Ook bevriende Hoofden uit andere stammen werden voor de begrafenis uitgenoodigd. Zoo iets kon alleen voor aanzienlijken worden gedaan, want al die gasten moesten onthaald worden, waartoe veel rijst noodig was en menig huisdier moest er zijn leven bij laten. Het sterfhuis was dan vol menschen, en als dit te klein was, werd het lijk overgebracht naar den dorpstempel. De verveling bij het bewaken van het lijk verdreef (verdrijft) men door het doen van spelletjes, en hieronder is een van de voornaamste: het elkaar opgeven van raadsels. Alleen

bij het bewaken van een lijk mag men dit doen. Als er geen sterfgeval in het dorp is, is het streng verboden.

Waarschijnlijk is de korte tijd, waarin men zich bij de West-Toradjagroep met het opgeven van raadsels mag vermaken, en de zeldzame gelegenheden, dat men dit doen mag, oorzaak geweest, dat men in deze kunst niet zoo bedreven is als bij de Oost-Toradjagroep, waar het bij sommigen een soort van sport is om nieuwe raadsels te verzinnen. Het kan ook wezen, dat men bij de Westgroep veel minder aan raadsels doet dan in de Oostgroep, omdat de eerstgenoemden misschien litterair minder ontwikkeld zijn dan de laatsten. Dit is nog niet vast te stellen, omdat de letterkunde bij de Westgroep nog niet voldoende onderzocht is.

Hoe het zij, men kent bij de Westgroep niet veel raadsels. Eene uitzondering maakt hierop het landschap Bada', waar men wel veel aan raadsels opgeven doet. Ook ten opzichte van den tijd, waarin dit vermaak beoefend wordt, vormt Bada' een uitzondering op den regel, die bij de Westgroep geldt. Het opgeven van raadsels toch is hier niet zoo streng aan een tijd gebonden, maar het meest wordt het gedaan tijdens het uitkomen van de vrucht der rijst, als bij de Oostgroep dus. Wij laten deze uitzondering op den regel hier buiten beschouwing. Ze vindt haar reden waarschijnlijk in een sterken invloed, dien de Oostgroep op dit landschap heeft uitgeoefend.

Bij de meeste stammen der Westgroep heet het opgeven van raadsels *mowaino*, een woord dat aanstonds doet denken aan *mowailo*, zooals dit spel bij de Oostgroep heet. Slechts bij enkele stammen vindt men andere namen: zoo bij de To Bada' *motangkoelera*, en bij de To Koelawi *tanamalea*.

In verband met den tijd, waarin men zich met dit spel vermaakt, is te verwachten, dat vele raadsels betrekking hebben op den overledene. In Tamoengkoe lowi ten Westen van Koelawi vraagt men: Er is iemand die Ido (of Ado) heet; wie is dat? En men antwoordt in koor: De overledene. Dan zegt iemand weer: Er is iemand die Jodoe (of Jada) heet; wie is dat? En het koor antwoordt: Het lijkkleed van den overledene en de met stofgoud bestrooide oogen. Weer spreekt iemand: Er is iemand die Joedo heet: wie is dat? Het koor antwoordt: de speer en het zwaard van den doode.

Dat de beteekenis van de namen Ido, Ado, Jodoe, Jada, Joedo willekeurig is, wordt bewezen uit hetgeen men mij vertelde in het ten Zuiden van Koelawi gelegen Toro. Als men daar zegt: Er is iemand die Joeda heet; wie is dat? luidt het antwoord: De trom (in den tempel).

Op de vraag: Er is iemand op één been, die Oedoe heet; wie is dat? zegt men: de kokosboom. Weer vraagt men: Er is iemand die Jodoe heet, en die een ander steekt; wie is dat? En de oplossing luidt: De stamper die in het rijstblok neerkomt. Dan weer: Iemand, die Jado heet, slaat den heelen dag op de trom; wie is dat? En het antwoord: De wind die door de bladeren van den roembia blaast, en daardoor een geluid veroorzaakt, alsof iemand zacht op de trom slaat. Wanneer de oplossing van een raadsel gevonden is, zegt degeen, die het raadsel heeft opgegeven: Je mond worde door een paard geschopt; of: door een hond of een varken gebeten.

In Siwongi (Tobakoe) vraagt iemand op den grond staande: Waarom slaapt gij daar maar in huis, en werkt niet? Waarop dan van uit het sterfhuis wordt geantwoord: Wij doen het niet met opzet, maar we zijn slaperig van het reidansen. Met den slapende is de overledene bedoeld.

In Tewoeloe (Tobakoe) geeft men als raadsel op: Er is een huis zonder deuren en ramen, alleen in het midden is een deur naar beneden; het wordt bewoond door twintig menschen. Antwoord: De lijk-kist met den overledene er in; een gat in den bodem van de kist, waardoor het lijkvocht afvloeit; met de twintig menschen worden de vingers en teenen bedoeld. Het raadsel: Er is iemand die door een berg vervolgd wordt; hij kan hem wel aanraken, maar niet vastgrijpen. Oplossing: Het lijk in de kist. Nog een: Er zijn twee boomen welker takken elkaar raken, en middenin is de vrucht. Oplossing: De lijk-kist, die door de dragers aan beide einden wordt weggebracht. En ten slotte: Er is iemand die op een rotan schommelt (*motidadoë*), de schommel breekt, en het wordt donker. Oplossing: De lijk-kist die met een rotanlijn in het graf wordt neergelaten, dat daarna gesloten wordt.

In Rampi zijn de raadsels die op den doode betrekking hebben, van eenigszins anderen aard. Daar zegt men: Ik heb iets verloren, ik zoek het, maar ik vind het niet; ik volg de rivier en ik vind het aan de monding. Oplossing: De doode die is heengegaan, en die men alleen in het zielenland Palapi (aan het zeestrand, dus aan de monding der rivier) terug kan vinden. Raadsel: Ik krijg een bakje met rijst, maar als ik er van eten wil, is er niets in. Oplossing: de echtgenoot, die er gisteren nog was en heden overleden is. Raadsel: Een witte buffel slikt een mensch in. Oplossing: Het lijk in de kist.

Zooals ik reeds zeide wordt het lijk van een aanzienlijke dikwijls in den tempel neergelegd, waar meer ruimte is voor de talrijke gasten, die naar den overledene komen zien. Te verwachten is dus, dat vele raadsels aan deze omgeving ontleend zijn. Te Banahoe teekende ik en-

kele raadsels van dit soort op. Ze zijn van dezen aard: Koi heeft vele oogen; wie is dat? Antwoord: Het dak van den tempel; dit is met plankjes gedekt, en door de vele reten daar tusschen ziet men het daglicht. Koi heeft maar één testikel; wie is dat? En: Koi heeft een rok aan; wie is dat? Dan wijst men op een der afbeeldingen van de mannelijke en vrouwelijke geslachtsdeelen, die in het houtwerk van den tempel zijn uitgesneden.

Getuigen de raadsels die betrekking hebben op den doode en den tempel van weinig geest, ook onder de raadsels van algemeenen aard meen ik een verschil te kunnen aanwijzen met die van de Oostgroep, wat betreft de geestigheid, die daarin tot uitdrukking komt. Ik noem hier enkele op. Uit Banahoe: Koi heeft twee manen. Oplossing: Een vrouw, die aan elken pols een schelpen armband draagt.

Uit Winatoe: Iemand draagt een gouden zonnehoed, maar hij wil niet dat de menschen hem zien. Opl.: Een karbouwenhoop, die bedekt is met groote vliegen. - Er is iemand die op zijn hoofd loopt en de voeten in de lucht steekt. Oplossing: De duikeend (*ngaa*). - Er is iemand die achteruit loopt. Opl. de garnaal.

Uit Rampi: Van de verte gezien schudt hij 't hoofd; dichtbij gekomen houdt hij 't stil: De Colocasia, welker groote bladeren licht door den wind bewogen worden, maar weer stil zijn, als men er bij gekomen is. - Hak de moeder om en het kind treedt in hare plaats. De pisangboom waarvan de moederstam wordt omgehakt om door de er naast opschietende spruit vervangen te worden. - Er wordt een man verkocht voor een zwaard, dat met bladtin bedekt is: Een kikvorsch die als lokaas wordt gebruikt om paling te vangen. - Zoek wat door een berg heenbreekt: Een bamboebuis, die door het dijkje van een sawah is gestoken om het water van den eenen akker op den ander te doen vloeien. - Een zwarte kip gaat ('s avonds) in de mand, en ze komt er ('s morgens) wit uit: Nacht en dag.

In het Paloedal zijn de raadsels al door den nieuwen tijd beïnvloed. Hiervan een paar voorbeelden: Eén Hollander vecht met 40 Kailiers en ze zijn even sterk: Een blank dubbeltje is evenveel waard als 40 koperen haantjesduiten. - Een panditazoon van Mekka komt te Medina en wordt niet in de moskee toegelaten: Dollars, die in Mekka gangbaar zijn, worden op het Gouvernementskantoor niet aangenomen.

De medegedeelde voorbeelden zijn voldoende om ons een indruk te geven van den aard der raadsels, die men bij de West-Toradjagroep elkaar opgeeft om de verveling te verdrijven bij het bewaken van een lijk. De vraag die zich aan ons opdringt is nu: Waarom vermaakt men zich met

het opgeven van raadsels, wanneer er een sterfgeval is? Want dat beide in verband met elkaar staan is wel zeker, omdat het opgeven van raadsels in gewone omstandigheden verboden is. Wanneer men zich niet aan dit verbod stoorde, zou men maken, dat een aanzienlijk persoon stierf.

Wanneer men op zijn vraag: „Waarom geeft ge alleen raadsels op, als er een sterfgeval is?” een antwoord krijgt, dan luidt dit steeds: „Wij doen dit om den doode op te vroolijken, opdat hij niet weenende naar het zielenland zal gaan”. Deze reden geeft men ook op voor het doen van de andere spelletjes bij de doodenwacht. Misschien heeft deze verklaring voor de andere spelletjes eenigen grond van waarheid, want het ligt in den aard der Toradja's om iets wat hen onaangenaam is, of dat ze vreezen, te negeeren, te doen alsof er niets te vreezen ware en daardoor hetgeen men vreest af te weren. Het kan dus zijn, dat men den doode in den waan wil brengen, dat hij niet dood is, en dit vroolijkt hem dan op. Maar van de raadsels kan deze verklaring toch moeilijk gelden, waar het meerendeel er van betrekking heeft op den doode en zijne begrafenis.

Op de ethnologensamenkomst te Amsterdam op 8 Januari 1927 heeft de heer J. KREEMER zijne aandacht aan dit onderwerp gewijd in een voordracht: „Raadsel en Ritus” (het verslag van deze voordracht is opgenomen in „Mensch en Maatschappij”, 3e jaarg. 1927, blz. 169—171). KREEMER vraagt zich ten slotte af: „Zou het opgeven van raadsels in dit geval (bij een sterfgeval) niet een naieve truc kunnen zijn, om den doodengeest te verschalken door hem de kluts te doen kwijtraken?” Ik geloof, dat we de oplossing van de vraag niet in deze richting moeten zoeken. In het midden latende of het kenmerk van een raadsel is den hoorder in de war te brengen, bewijzen de boven medegedeelde raadsels, dat ze den doode juist uit zijn waan van niet gestorven te zijn moeten opwekken. Ik geloof, dat het opgeven van raadsels oorspronkelijk met den landbouw verbonden is en dat het, zooals reeds gezegd is, dienen moet om de rijstaar spoedig en gevuld te voorschijn te doen komen. Het opgeven van raadsels bij een sterfgeval zou dan ook in verband moeten staan met den landbouw.

Wij hebben in de eerste plaats na te gaan in welke verhouding de Toradja zich de dooden denkt te staan tot het akkerwerk. Gewoonlijk neemt men aan, dat de Animist niet anders van zijne dooden verwacht dan hulp bij den landbouw. Zoo in 't algemeen gesproken is dit niet juist. De Toradja verwacht hulp van de goden en geesten, die hij bij het akkerwerk aanroept. Voor een groot deel zijn de goden verpersoonlijkte natuurkrachten: de levenwekkende kracht van de zon, de voortbrengende kracht van de aarde, enz. En waar de goden en geesten het uitgespro-

ken karakter van een natuurkracht missen, is niet altijd uit te maken of wij met een natuurgeest of met geesten van afgestorvenen hebben te maken. Maar als dit laatste het geval is, zijn het de zielen van lieden, die reeds lang geleden gestorven zijn.

Men is bang voor de dooden, die pas gestorven zijn; niet bang voor de persoon van den overledene, maar voor datgene wat hem heeft gedood; en omdat men de voortlevende ziel van den doode niet streng gescheiden kan houden van de doodsoorzaak, is men bang voor den doode. Datgene wat den mensch heeft gedood, werkt ook vernietigend op het gewas in en daarom zal men een doode juist steeds van den akker weren, in stede van zijn hulp in te roepen. De doodenfeesten hebben ten doel de overledene zoo spoedig mogelijk naar het zielenland te expedieeren, opdat hij aan de achtergeblevenen, maar vooral aan het gewas, geen kwaad zal doen.

Op allerlei wijzen tracht men den doode te beletten op het rijstveld te komen. Een van de middelen daartoe is, dat men bij een sterfgeval een tuin voor den overledene aanlegt; wil de doode zich dan toch met akkerwerk bezig houden, dan moet hij dit maar doen op zijn eigen veld. Wanneer bijvoorbeeld in Bada' iemand gestorven is, legt men na de begrafenis een akker voor hem aan, *mampoholia'a to mate*. Dit is een klein lapje grond, dat bewerkt wordt, nog geen 2 meter in het vierkant. Men werkt de aarde wat met de linkerhand om. Allerlei gewassen die men gewend is op den drogen akker te planten, steekt men hier omgekeerd in den grond, de topeinden in de aarde, de wortels naar boven gekeerd. Ook bij het maken van de omheining van dit akkertje zorgt men, dat de stokken met het boven-eind in den grond komen te staan: in het zielenland doet men alles immers net andersom dan op aarde. Hierbij wordt aan den doode uitdrukkelijk verzocht om niet op den werkelijken akker te komen, maar zich met dit lapje grond tevreden te stellen.

In Rampi scheidt men een plek van den akker af van ongeveer een el in het vierkant; men doet dit aan de Westzijde van den akker, omdat de dooden naar het Westen gaan en van daar weer op aarde terugkeeren. De plek wordt aangeduid met drie rietstengels, die op den grond worden gelegd: in het Oosten, Noorden en Zuiden; de westkant blijft open. Sommigen planten niets op dit plekje; men spreekt alleen de dooden toe: „Plant hier alles wat ge wilt, maar komt niet op mijn akker”. Anderen planten er de pitten van maïs, laboe, komkommer en jobstranen, nadat men de kiem van de pitten heeft afgesneden, zoodat ze niet meer op kunnen komen. Ook hier wordt den dooden gezegd niet op den akker te komen.

In Moa, Pili, Banahoe en Kantewoe maakt men kleine tuintjes voor de dooden aan den kant van den weg, die naar een akkercomplex voert. Ondersteld wordt, dat de dooden daar langs komende bij dit tuintje zullen blijven en niet doorgaan naar de velden der menschen. Het lapje grond wordt omringd met een reep foeja, waaraan evenzeer magische kracht wordt toegekend om geesten tegen te houden als aan het *biro-* (Bare'e *wiro-*) riet (*Saccharum spontaneum*). In deze *bonea to mate*, akkers voor de dooden, worden allerlei gewassen gepoot, die men gewend is op zijn eigen akker te planten. Daarna kijkt men niet meer naar deze plekken om.

De To Tolee gaan nog wat verder: De leden van een akkergemeenschap, dit zijn de lieden, die denzelfden landbouwpriester volgen, scheiden een stuk van hun akkercomplex af, en dit verdeelen ze in kleine stukjes van een vierkanten voet groot. Elk van die stukken wordt met name toegewezen aan een doode. Allen die in de laatste jaren zijn overleden, komen voor een stukje in aanmerking. Ook in Toro geeft men elken doode een vakje grond, waar wat rijst en maïs geplant wordt.

In Koelawi en Tobakoe legt men kleine akkers aan den kant van den weg aan. Men doet dit als men klaar is met planten op het eigen veld. Opmerking verdient, dat men overal bij de West-Toradjagroep die tuintjes voor de dooden alleen bij droge velden aanlegt. Nergens heb ik vernomen, dat men ook een miniatuur sawah voor de afgestorvenen maakt.

Op vele plaatsen in het Paloedal, waarvan de bewoners tot den Islam zijn overgegaan, worden nog van deze kleine akkers voor de dooden gemaakt, met de bedoeling dat ze zich niet met het eigenlijke akkerwerk zullen bemoeien.

In de bergen die het Paloedal ten Westen begrenzen, de woonplaats der To Pakawa en To ri Io, vindt men hetzelfde: De To ri Io scheiden een plekje grond van den akker af door vier stukken hout neer te leggen. In deze ruimte steken ze vier gaten in de aarde, waarin de dooden hun rijst kunnen planten. Men spreekt ze aldus toe: „Dit is voor u, *rate*, komt niet op onzen akker”.

Algemeen is het gebruik bij de To Pipikoro, en hoogstwaarschijnlijk ook bij andere stammen, om voordat men met het oogsten van de rijst begint, een poort op den weg, die naar den akker voert, op te richten, waaraan wat maïs en andere vruchten des velds zijn opgehangen, benevens kruiden, die de kracht heeten te hebben om geesten te weren. Deze afsluiting heet *popoeha*; tot hiertoe mogen de dooden komen en nemen van hetgeen hun daar wordt aangeboden. De bedoeling is, dat ze niet

door zullen gaan naar de akkers, en door hunne verderf brengende aanwezigheid den oogst zullen verwoesten.

In Toro brengt men op den dag dat men begint met oogsten wat rijst naar de graven der overledenen en men zegt: „Hier is uw rijst, komt niet in ons veld”.

Als men in Tobakoe afge oogst heeft, legt men wat rijst (padi) op een wan en zet deze vóór het tuinhuis op den grond, waarbij men zegt: „Dit is voor u dooden, bergt het zelf op, en gaat weg”. Na enkele oogenblikken neemt men die rijst weg, stampt en kookt ze, en eet ze op.

In Koelawi maakt men zelfs bij deze gelegenheid een miniatuur koker van pisangbast, zooals men in het groot van boomschors of bamboe maakt om daarin de rijst te bewaren. Die miniatuur koker wordt met rijstekaf gevuld, en men zet hem vóór de hut op den grond, waarbij aan de dooden wordt medegedeeld, dat dit voor hen is. De koker blijft daar staan, tot hij vergaan is.

Wanneer in Rampi iemand in het tuinhuis sterft, steekt men om de hut rietstengels (*biro, wiro*, Jav. *glagah*, *Saccharum spontaneum*), die den verderf aanbrengenden invloed van den doode of datgene wat hem gedood heeft, moeten afweren. Eerst na het laatste doodenmaal, waarbij ondersteld wordt, dat de overledene naar het zielenland is afgereis, wordt de versperring weer weggenomen.

Als een sterfgeval in het dorp plaats heeft, terwijl men aan het oogsten is, mogen degenen, die met dit werk bezig zijn in sommige streken niet naar het sterfhuis gaan. En waar dit wel is toegestaan, mogen ze in elk geval het lijk niet aanraken, en ook niet mee eten van het doodenmaal. Het is duidelijk, dat de vrees, dat de doode een verderfelijken invloed op het gewas kan uitoefenen middels haar, die daarmee in zoo nauwe verbinding staan, dit verbod heeft ingegeven.

Wanneer in Sigi iemand gedurende den oogst sterft, moeten de leden van het gezin van den overledene ophouden met oogsten. Na 1 of na 3 dagen mag men weer aan het snijden gaan, maar de voorgangster moet dan doen, zooals ze bij den aanvang van den oogst doet: ze snijdt eerst de drie ritueele bossen, voordat de andere lieden aan den arbeid mogen deelnemen.

In Tobakoe vroeg ik, of men een lijk wel eens met rijst bestrooide, zooals dit soms bij de Oost-Toradjagroep gedaan wordt. Mijn zegslieden schrikten van de vraag: neen, zoo iets deed men nooit, want dan zou zeker de heele oogst mislukken. Wanneer men aan het oogsten is, en een zeer nabestaande bloedverwant van een der oogstenden sterft, mag ze wel naar den doode toe gaan, maar vooraf wordt dan een hoen of een

varkentje geslacht, met welks bloed de reeds gesneden bossen rijst worden aangestroken; er wordt wierook bij ontstoken, en dan eerst mag ze weggaan; in het sterfhuis slapen mag ze niet. Ook mag de oogstende niets uit haar huis ten behoeve van den overledene geven. Wanneer de vrouw na haar bezoek aan het sterfhuis naar den akker terugkeert, moet ze zich door een gespleten *bomba*-stengel (*Maranta dichotona*) wringen, en zoodra zij door de spleet heen is, klappen de beide helften van den stengel weer toe, en legt zij een als vrouw gekleede pisangspruit daarbij neer. De bedoeling is duidelijk: alles wat zij van den invloed van den doode aan zich zou kunnen hebben, laat ze er achter; of zooals anderen het uitdrukken: Nu kan de doode haar niet meer naar den akker volgen.

In Koelawi wordt in zoo'n geval niets geslacht, maar de voorgangster bij den oogst ontsteekt wierook bij de rijst en ze spreekt de rijstgeest toe; deze moet niet bang worden en weggaan; het is noodig dat men naar het sterfhuis gaat. Is die persoon teruggekeerd, dan wordt er weer wierook ontstoken, en zet ze haar werk zonder meer voort.

Algemeen is de gewoonte om bij de begrafenis of bij het brengen van het laatste offer naar het graf (de teerkost voor den doode op reis naar het zielenland) den doode toe te spreken, waarbij hem altijd dringend wordt verzocht „rechtuit” te loopen, en niet meer naar de levenden om te zien.

Algemeen ook is het geloof, dat als men een eigenaardig geluid hoort, of een lijkluicht waarneemt, de ziel van een overledene in de buurt is. In plaats van haar aan te halen of eenige vriendelijkheid te bewijzen, tracht men haar dan op allerlei wijzen weg te jagen ¹⁾.

Uit het bovenstaande blijkt heel duidelijk, dat men in stede van te rekenen op de hulp van den doode, hem juist verre tracht te houden. In het bijzonder doet men dit met het oog op de rijst, opdat de doode dit kostbaar gewas niet zal verderven.

Wanneer we nu weer aan het opgeven van raadsels in het sterfhuis denken, worden we als vanzelf tot den volgenden gedachtegang gebracht: Het opgeven van raadsels dient bij de Oost-Toradjagroep om langs magischen weg de rijst te helpen om vrucht te zetten en die te doen uitkomen (het oplossen van raadsels). Bij de West-Toradjagroep moet het opgeven en oplossen van raadsels dezelfde kracht uitoefenen

1) Men zou er toe kunnen komen om de gewoonte, dat de weduwe en enkele nabestaanden van den overledene gedurende eenigen tijd na het sterven geen rijst mogen eten, ook toe te schrijven aan de vrees dat de doode een verderfelijken invloed op dit voedingsmiddel zou uitoefenen. Uit de omstandigheden bij dit gebruik blijkt echter, dat wij hier met iets anders te doen hebben.

ten voordeele van de rijst, nu niet om rechtstreeks het uitkomen van de vrucht te bevorderen, maar om door de magische kracht, die uit het oplossen van raadsels voortkomt het gewas te sterken en te beschermen tegen den verwoestenden invloed van den doode.

Het is opmerkelijk, dat het opgeven van raadsels zulk een verschillende toepassing heeft gevonden bij de West- en bij de Oost-Toradjagroep. De verklaring daarvan moet naar mijne meening voor een deel, zoo niet geheel, worden gezocht in de verschillende mate van vermeniging die er heeft plaats gehad tusschen de oorspronkelijke (?) bewoners van het land en een volk, dat later tot hen is gekomen, en dat waarschijnlijk de rijst heeft gebracht. Bij de Oost-Toradjagroep is de vermenging dezer beide volken inniger geweest dan bij de stammen van de West-Toradjagroep. Uit deze meerdere of mindere intensiteit van vermenging van twee volken bij de twee genoemde groepen moeten ook andere verschillen tusschen beide takken van denzelfden stam worden verklaard.
